MINOR POETS FROM *GÂNDIREA*

Mina-Maria Rusu
Assoc. Prof., PhD, Apollonia University of Iaşi

Abstract: The review Gândirea remained in the interwar literary history and promoting minor poet, whose religious experience influenced their creation. Some of them remained in the era landscape poetry oscillated between indigenous traditionalism, Orthodoxy and modernity, such as Paul Sterian Ştefan Baciu, Stephen I. Sandu Tudor Neniţescu or the representative.

Keywords: traditionalism, orthodoxy, poetry Prayer for religious feeling, Burning Bush

În perioada îndelungată în care **Gândirea** a reţinut atenţia publicului cititor asupra vieţii literare din perioada interbelică, prin creatori de primă mărime, în paginile sale au fost publicate şi opera ale unor poeţi şi sciitori a căror valoare pălea vădit la umbra magiştrilor. Dincolo de construirea unei imagini complexe a literaturii de factură tradiţionalistă din epoca interbelică, meritul revistei a fost şi acela că a încurajat, a descoperit şi a promovat talente, revigorând astfel spiritul naţional, autohton în afirmarea persoanlităţii literaturii noastre originale. Alături de nume celebre ca Arghezi, Blaga, Barbu, Pillat sau Voiculescu, la **Gândirea** publică şi poeţi cărora timpul nu le-a confimat strălucirea; diferiţi ca structură temperamentală, ca talent şi ca orizont cultural, toţi cei cărora li s-au deschis paginile viguroasei reviste interbelice au cultivat teme diverse, intergrându-se, prin estetica lor, fie în *tradiţionalismul* autohton cu varianta *ortodoxism*, fie în *modenism*.

Din orice orientare ar fi făcut parte, poeţii care au publicat aici au cunoscut realmente calea afirmării. Ne vom opri mai ales la artişti minori care au practicat o poezie religioasă, înscriindu-se astfel, pe deplin, în linia sugerată de Crainic în eseurile sale. Destul de apropiaţi valoric în acea vreme, multora dintre ei, trecerea timpului le-a diminuat valoarea, încât astăzi, pentru marea masă a cititorilor nume ca Vasile Posteucă, Ecaterina Pitiş, George Voievidca, Vasile Al. George şi încă destule, nu mai spun nimic. În ce ne priveşte, îi vom aminti pe aceia care, într-o măsură oarecare, au probat în opera lor cu temă religioasă un discurs liric cu sclipiri estetice. Vorbind despre plasarea inspiraţiei poetice în orizonturi biblice, Nichifor Crainic sugerează două direcţii, ale căror sensuri ar trebui să se întâlnească în sufletul poetului. Se propune astfel, fie autohtonizarea evenimentelor evanghelice, fie redescoperirea potenţelor comunicative sacre ale cuvântului, care să intermedieze relaţia dintre om şi Dumnezeu. Pe oricare din aceste coordonate s-ar afla poetul, cert este că scopul creaţiei sale trebuie să se materializeze în trăirea stării de extaz prin comunicarea cu divinitatea sau în aşteptarea acestui eveniment deosebit.

Poetul **Paul Sterian** adoptă un stil avangardist în creaţia poetică, cultivând parodia şi caricatura, fără a face deservicii ortodoxismului gândirist. Refuzându-l pe Diavol, într-o "repetiţie litanică"[1] îl invocă pe Dumnezeu: *În lături cu ispitele reci/ Mă ispiteşti în van,/ Ispita ta e slabă azi, Satan,/ Vreau azi senzaţii fără pomină de trai…/ Da! Dumnezeu vreau*

Dumnezeu, Dumnezeu,/ Dumnezeu senzaţie tare/ Dumnezeu dinamită/ Dumnezeu ghilotină/ ***Dumnezeu fără hotar!*** Prin scrierile liturgice acceptate de biserică, de fapt acatiste, ca şi ale lui Sandu Tudor, poetul dovedeşte cucernicie şi, în ciuda experienţei moderniste rezultate din colaborarea la reviste dadaiste şi suprarealiste, rămâne un poet fremătător în relaţia cu Dumnezeu, dar ignorând formele clasice ale poeziei şi turnându-şi sentimentele într-

[1] G.Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1980, p.889

BDD-A23126 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:11 UTC)

un stil modernist, îndrăzneţ atât prin structurile prozodice, cât şi prin simplitatea declaraţiilor, ca în **Cărările şi rodiile**, o adevărată încercare de propovăduire a **Evangheliilor**, în lumea păsărilor. În acelaşi sens, apocalipsa apare ca un moment când, judecând faptele creştinilor, Dumnezeu operează o inversare a ierarhiilor: *Slava tatălui izbucneşte ca un pistol,/ Ingeri dau lumea la o parte/ Sunând din trâmbiţe de carton,/ Paiaţele şi cerşetorii/ Sunt singurii care vor sta la masa/ Întinsă în grădina public/ De către Duhul Sfânt.// Lăsând la poartă cotiuga cu gunoi,//Cu piepţii şi genunchii goi,/ Cu picioarele goale, Hristos/Vine să prezideze banchetul voios.// Fiecare cerşetor va fi astăzi un domn/ Care va dărui zâmbete/ Celor bogaţi/ Care aşteaptă smeriţi/ Cu căciula în mână/ La ieşire.* În poezia sa, Sterian nu autohtonizează scenele biblice în maniera tradiţionaliştilor, ci le plasează într-un decor modern. Creaţia sa "tinde spre o nouă iconografie în stilul Douanier-Rousseau", cultivând "libertatea naivă de imaginaţie din pânzele primitivilor."[2] Oscilând între un vocabular ortodoxist şi exprimări şocante, Paul Sterian poate fi reţinut ca poet original,cu îndrăzneli argheziene şi pioşenie voiculesciană, prin volumul său, sugestiv intitulat **Pregătiri pentru călătoria din urmă**.

La capitolul **Ortodoxiştii,** Călinescu menţionează şi personalitatea artistică a lui **Stefan I. Neniţescu**, considerat "dintre primii care s-au încumetat să scrie poezie religioasă"[3]. Reţinut de critica literară cu volumul **Denii** din 1919 şi publicând frecvent în paginile **Gândirii**, poetul cărturar şi traducător este un predecesor la poeţilor religioşi, nerecunoscut însă ca atare. Îmbrăţişând întocmai formula "artistul diacon şi profet"[4], autorul **Deniilor** îşi mărturiseşte adeziunea la credinţă într-un ton laudativ, imnic, apropiat de al celorlalţi ortodoxişti: *O, Doamne, Ţie mă închin!* Precum meşterii iconari, poetul creează fresce, în care legenda biblică se înfiripează în manieră narativ-descriptivă; alte texte, versificări facile, lipsite de fiorul liric, îndeamnă la rugăciune. Comentându-i creaţia, Lovinescu va considera că Stefan I. Neniţescu "realizează o primă încercare de poezie mistică românească"[5], dovedind o trăire intensă, similară extazului. Criticul de la **Sburătorul** observă stilizarea elementară a sfinţilor, tehnică ce-l apropie de aerul vechilor icoane bizantine,ca pe Maniu: (…) *faur/ n-am fost nicicând şi astfel nu ştiut-am/ Cum s-o lucrez în mândră filigrană/ Eu ţi-o aduc aşa cum e.* **(Vor spune unii)** Sentimentele trăite sunt declarate simplu, fără artificii artistice, versul impresionând tocmai prin această simplitate de factură populară: *Nu te-am văzut, nici n-am ştiut de Tine,/ Dar Te-am simţit, cum simte un grăunte/ Că-ntr-însul este-nchisă o mândră floare…* **(Nu te-am văzut)**

Situat în grupul **ortodoxiştilor**, **Stefan Baciu** se dovedeşte un prolific autor de psalmi publicaţi în paginile **Gândirii**, apoi adunaţi în ciclul **Pre Tine Te lăudăm** din volumul **Căutătorul de comori** (1939). Într-o încercare de dialog cu Dumnezeu,rămas în stadiul de simplă interogaţie retorică, poetul probează îndrăzneşe gânduri de factură arghezian: *Sunt, Doamne, vinovat dacă-ntr-o seară/ Din Sfânta Lună pălărie mi-am făcut?/ Prea mă simţeam cu tâmplele de lut/ Si prea ningeau frumos luceferii pe-afară.***(Spovedanie)** Inclus între poeţii tineri de alte orientări, autorul îi pare lui G.Călinescu "tipul confesional, care caută copilăria hoinară", deseori "cu ecouri din Francis Jammes şi Ion Pillat",[6] cultivând în esenţă o poezie intimistă. Timp de zece ani, între 1931 şi 1941, poetul publică în fiecare număr al **Gândirii** şi totuşi lirismul său de sorginte religioasă este "de suprafaţă", păstrându-se în limitele "convenţiei şi ale exerciţiului de stil" [7]. Însăşi coborârea Sfântului Duh la practicarea unor îndeletniciri domestice are un scop strict decorativ, asemeni îngerilor lui Vasile Voiculescu: *Iar Duhul Sfânt mânca ovăz pe drumuri.* Comentându-l pe "septuagenarul tânăr", Constantin

[2] Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1974, p.325
[3] G. Călinescu,op.cit. , p.885
[4] *Cf*. Mihail Diaconescu, ***Prelegeri de estetica a ortodoxiei.Ipostazele artei***, Ed. Porto Franco, Galati, 1996, p.158
[5] E. Lovinescu, *Istoria literaturii române*, I *ed.cit*., p.131
[6] G. Călinescu, *op.cit*.,p.994
[7] D. Micu, *Gândirea şi gândirismul,* Ed. Minerva, Bucureşti, 1975, p.624

BDD-A23126 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:11 UTC)

Ciopraga considera că "psalmii de supunere ori de laudă, suplicaţiile şi lunecările în profan din grupajul **Pre Tine Te lăudăm** desind din cămările **Cuvintelor potrivite**."[8] Mai complexe şi variate tematic, poeziile lui Stefan Baciu pun problema relaţiei dintre **Timpul dus** şi **Marele Timp**, cu alte cuvinte, raportul dintre profan şi sacru din perspectiva trecerii unui **Drumeţ prin veac**: *Azi mai aştept o lumină, o umbră, un vis, o stea,/ Mâine ştiu bine – o să vină Marele Timp, să mă ia…* **(Drumeţ prin veac)** Tumultul destinului i-a produs o creaţie direcţionată tematic fie spre **ethnosul românesc**, fie spre orizonturile Americii Centrale şi Latine, unde şi-a trăit anii exilului. Personalitate complexă, s-ar cuveni ca poetul să fie reevaluat,căci este unul dintre cei ce s-au impus rapid în mediile culturale străine. Chiar în poezia sa de inspiraţie religioasă, văditele accente argheziene nu anulează autenticitatea trăirilor. Mai întâi arogant, apoi umil cu Dumnezeu, Ştefan Baciu rămâne unul dintre reprezentanţii demni de reţinut ai poeziei româneşti interbelice cu accente religioase, în spaţiul sacrului canonic.

Sandu Tudor, pe numele său din registrul stării civile, Alexandru Teodorescu, a avut o existenţă frământată, împărţită între viaţa cucernică, monahală, trăită în meditaţie şi în rugăciune, activitatea de poet cu ambiţia de a face o poezie strict religioasă şi experienţa din cadrul grupării **Rugul Aprins**[9]**,** al cărei ţel era de a căuta o formulă românească a isihasmului, rugăciunea inimii. De altfel, această grupare a reunit intelectuali de marcă ai vremii: Ion Marin Sadoveanu, Alex. Mironescu, Paul Sterian, Anton Dumitriu, Vasile Voiculescu, Dumitru Stăniloaie, E. Dabija, Andrei Scrima, împreună cu familiile lor şi cercuri de prieteni.

Între 1945 şi 1948, a fost o "reacţie a elitei intelectuale într-un moment de criză"[10]. Deşi participanţii au avut de suferit ceva mai târziu – însuşi Sandu Tudor a fost condamnat la douăzeci şi cinci de ani de muncă silnică, în 1959, după ordinul de lichidare a mănăstirilor – mişcarea a avut ecouri şi în Franţa, prin articolul profesorului Clement Olivier, intitulat **L'Eglise roumaine et le Cruisson Ardent**. Însăşi denumirea comunităţii a fost aleasă pentru că " este un simbol clasic al Maicii Domnului – tipul rugăciunii perfecte – pentru că în ea, "ca niciodată, inima Domnului cu inima omului au bătut şi bat laolaltă"[11]. Adevărat "vulcan mistic", mişcarea a fost martora crizei omului modern şi avea ca scop promovarea rugăciunii ca mijloc de intrare a acestuia în ritmul de viaţă al Sfintei Treimi, întru eliberarea de angoase.

În 1925, latura poetică a personalităţii lui Sandu Tudor îi va dicta o poezie care se voia "strict religioasă" [12], provocând publicarea volumului intitulat bizar, **Comornic**. Presărat cu figuri de voievozi, în stil forţat cronicăresc, autorul speră să reînvie un trecut sfânt, într-un cadru de icoană bizantină. Nu lipsesc nici notele de umor, ori cele macabre. Poezia religioasă pură apare însă în textul **Convertire**, unde monahul Sandu Tudor le arată contemporanilor calea de a scăpa de tumultul ucugător al epocii moderne, oferindu-le drept soluţie întoarcerea spre biserică, spre Dumnezeu: *De vrei să simţi iar harul,taina de ani uitată,/ Ce-a-nfiorat în tine copilul de-altădată/ Tu, om cernit, ateu, cu masca-n pal de ceară/ Ca hoţu-n furişenii într-un târziu de seară,/ Ascunde-te-n tăcereas vre-unei vechi biserici,/ Si-mpodobit cu-odoare, în fast măreţ de clerici,/ Însângerat amurgul cum moare pe altar/ Prin naltele ferestre cu-ogive de cleştar,/ Priveşte în adâncul de înserat albastru,/ Din care licăreşte drept candelă un astru./ Si-n mirosul tămâii material de greu,/ Te vei simţi prin naos plutind în Dumnezeu.*(s.n.)

După credinţa autorului, rolul poetului religios este de a răspândi iubirea evanghelică printre semeni, ca un adevărat misionar. Părăsind poezia ca artă poetică, autorul va compune, începând cu 1927, o suită de imnuri-acatiste, închinate Maicii Domnului şi altor sfinţi.

[8] Constantin Ciopraga, *Amfiteatru cu poeti*, Ed. Junimea, Iaşi,1995, p.454
[9] *Cf.* Mihai Rădulescu, *Rugul Aprins*, Ed.Ramida, Bucuresti,1993
[10] *ibidem*
[11] *Cf.Acatistul Rugului Aprins*
[12] Ov.S.Crohmălniceanu, *op.cit.*,p.320

BDD-A23126 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:11 UTC)

Construite strict după canoanele religioase, aceste creaţii bisericeşti au doar secvenţe de poezie adevărate, apărute probabil atunci când exaltarea mistică era maximă. Dintre aceste acatiste, cel dedicat Maicii Domnului ni s-a părut presărat cu mai multe valori poetice. Alternând **Condac**-ul cu **Icos**-ul, Sandu Tudor creează un portret detaliat, minuţios creionat al Fecioarei. Adresările imperative poartă pecetea extazului mistic, de unde se revarsă o cascadă de metafore în sens strict religios, care construiesc în manieră pictural-narativă icoana făcătoare de minuni: *Tulpină de lumină a Rugului nemistuit!/ Rouă Creştină prin care Dumnezeu s-a ivit!/ Inel al unui foc ce-i mai presus de cer!/ Lacrimă care topeşte tot lăuntricul ger!/ Toiag cu floare întru a inimii călătorie/ Fir de răcoare izvorât înlăuntrica pustie/ Pecete de jar până în suflet pătrunsă!/(...)/ Mireasă urzitoare de nesfârşită rugăciune!* **(Imn-Acatist al Maicii Domnului)**

După **Dicţionarul religiilor**, cultul Fecioarei, Maria (*gr*.împărătească), Miriam (*ebr*."frumoasă la trup") conduce spre" simbolica inepuizabilă a elementului matern, caritabil, evlavios şi poetic în egală măsură"[13] şi inspiră o literatură bogată, fie servind sacrul instituţionalizat, ca la Sandu Tudor, spre exemplu, fie cultivându-i ipostazele poetice, ca la Voiculescu, Pillat, Blaga sau Barbu, cel care a preferat chiar varianta ebraică a numelui Fecioarei, Miriam. Prin **imnele-acatist**, poetul monah va promova cultul luminii, simbol al slavei, cu sensul de " strălucire a lui Dumnezeu", apariţie numinoasă manifestată prin aureolă, expresie a sfinţeniei, a sacrului şi a transcendentului. In **Icos VI**, din amintitul **Imn**, un vers memorabil, cu valori estetice reale defineşte poetic lumina: *Lumina e apa neţărmuririi cereşti.*

Fecioara Maria e o ipostază a luminii întrupate, un **numen**, segmentul omenesc al lui Dumnezeu, sau, mai aproape de adevăr, partea sacră a omului căzut, reactivată prin credinţă şi neprihănire: *Maică a Domnului! Inimă de lumină!/ Inimă a Pământului!/ Inimă fără vină!/ Inimă a cuvântului!*

Ca specie a liricii creştine, acatistul (*gr.* **Akáthistos** – se ascultă în picioare) "are un caracter imnic, solemn şi conţine o invocaţie mistică şi numeroase expresii ale adorării, supravenerării Sfintei Treimi, Mântuitorului Iisus Hristos, Sfintei Fecioare Maria, Sfintei Cruci sau unor sfinţi." [14] În **Istoria literaturii,** Călinescu îl considera pe monahul Sandu Tudor "poetul oficial al **Gândirii**"[15], fără a-i aprecia produsele ostenelii poetice, iar Dumitru Micu remarca "bigotismul şi convenţia", numindu-i operele "nişte pastişe de texte din cărţile de cult, nu neizbutite, dar rigide, monotone, obositoare prin repetiţie."[16] Apreciată prin patosul scriiturii, creaţia lui Sandu Tudor se înscrie în "moda poetică"[17] impusă de **Gândirea,** din care, se va vedea, amatorismul proliferează.

Bibliografie:

Bertholet, Alfred, *Dictionarul religiilor*, Ed. Universităţii "Al. I. Cuza", Iaşi, 1995

Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1980

Ciopraga, Constantin, *Amfiteatru cu poeti*, Ed. Junimea, Iaşi,1995

Crohmălniceanu, Ov.S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1974

Diaconescu, Mihail, *Prelegeri de estetică a ortodoxiei,* II *Ipostazele artei*, Ed. Porto-Franco, Galaţi, 1996

Lovinescu, E., *Istoria literaturii române contemporane*, vol. I, II, III, Ed. Minerva, Bucureşti, 1981

[13] *Cf*. Alfred Bertholet, *Dictionarul religiilor*, Ed. Universităţii "Al. I. Cuza", Iaşi, 1995
[14] G.Călinescu, *op.cit*, p. 885
[15] D. Micu**,** ***Gândirea si gândirismul***,ed.cit., p.645
[16] Mihail Diaconescu, ***op.cit.***, p.380
[17] Mircea A.Diaconu, ***Poezia de la Gândirea*** ,ed.cit.,p.14

BDD-A23126 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:11 UTC)

Micu, Dumitru, *Gândirea şi gândirismul,* Ed. Minerva, Bucureşti, 1975
Rădulescu, Mihai, *Rugul Aprins*, Ed. Ramida, București,1993

BDD-A23126 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:11 UTC)